

דם מקור הוא ולא צחצוחי מי רגלים, מיהו אין צריכה לבדוק אחר זה, כיון דבדקה ג' פעמים ומצאה טהורה.

כי צריך עיון רב בלימוד הלכה. מ"מ אין לפקפק בטהרת אשה זו, ולסמוך על הראשונים והאחרונים דבר טוב וקיים לעד.

ומצורף לזה לבשו"ת שב יעקב סי' ל"ט חולק על מה שכתב הש"ך בסק"ד, גם בשו"ת פנים מאירות משיג על הש"ך שפוסק להלכה דברי ר"ח. ובאמת אין לי להכריע במילתא דא אם האמת אתו,

הנראה לע"ד כתבתי, וה' יצילני משגיאות ויתן לנו חיים ובריאות.

כ"ד א"ה חמיך נתנאל אשכנזי ווייל מפראג

סימן טז

קושיא אחת בחושן משפט סימן קצ"ה וגם על נוסח השבעת כתובה מהרב המופלא החרוץ מהור"ר זעליג אב"ד דק"ק עדיקהובין והמדינה

שאלה. פרי צדיק, עץ חיים נצחיים, נודע בשערים, רמי דיקולא דמיא, וזקיף לבינה, החרש והמסגר, לשון זהב סגור, ופותח ויורד כוון לאמת ואמונה, אמון פדגוג, אמון מופלא, הפלא ופלא, בקופא דמחטא מעייל פילא, ה"ה הרב הגאון הגדול המאיר לארץ ולדרים, זקן ויושב בישיבה, נר ישראל, עמוד הימיני, פטיש החזק, כש"ת כמהור"ר נתנאל נר"ו יאיר לנצח, ורוב גיל ושלוש עד בלי ירח.

אמרתי אעלה אל במתי אב בחכמה רמה, אפלה במסילה קנה העולה בית אל, שר וגאון ישראל בעמק שאלה הגבה למעלה. אם כי מהראוי היה לשפל ברך כמוני למשוך ידי אחור, ומי אנכי תולעת, בער מדעת לבא הלום, איך יעלה שועל ופורץ גדר בין אריות גברו, שה אובד תועה בשדה איך ידלג שור ירוץ גדוד, וגם לא מייתיבי דעתאי בכותבו"ת הגס"ה, בעיטור לשון של זהורית, לאחוז בשב"ח קרני הוד פ"מ, לאמן ידי לאמונה כראוי לכמותו י"ב.

למרא ולא מהני, ואם נפשך לומר דהכא כבר שמעינן מן הקונה דניחא ליה לקנות בעד מעות זו וא"כ המקנה גמר ומקנה, מ"מ כיון דביד הקונה למיהדר ביה לא עדיף מאסמכתא כיון דהקונה יכול לחזור, ובוודאי שדעת המקנה לא היה רק אם ירצה הקונה, א"כ לא גמר ומקנה אלא כשיתרצה הקונה, וכשיתרצה כבר הדרא סודרא למרא, עכ"ל מהרי"ו.

וקשיא לי טובא על זה, דבבבא מציעא דף י"ג פריך על כך דכותבין שטר ללוה אע"פ שאין מלוה עמו, וליחוש דלמא כתב ליתן בניסן ולא לזה עד תשרי ואתי למיטרף לקוחות שלא כדין, אמר רב אסי בשטרי הקנאה דמשעת כתיבה שיעבד נפשיה, ופירש רש"י בין ילוה ובין לא ילוה, והרי"ף חולק על פי' רש"י ומפרש בשטר הקנאה שטר שיש בו קנין, עיי"ש, ולכך כיון שיש בו קנין נשתעבדו נכסי לזה למלוה. וקשה דהא הך קנין הוא שלא בפני המלוה דהא תנן כותבין שטר למלוה אע"פ שאין מלוה עמו, וא"כ בשעה שנעשה הקנין לא איתבריר ללוה דדלמא לא ניחא למלוה לקנות שיעבוד נכסים ולהלות לו מעות, ואע"ג דבבבא הכי שמעינן מן המלוה דניחא ליה, מ"מ כשיתרצה כבר הדרא סודרא למרא

וסעיפי הערוני לא אחשה עוד מלהציע לפני גדול הכנפים וארך האבר מהדברים אשר עלה במצודתי בים הגדול ורחב ידים אשר הקשיתי עצמי לדעת הדברים על בוריין, אמרתי לשאול ממנו, מזיו הודו יאצל עלי, עיני בדבר שאלתי להאירה, ומי כמוהו ישרה, נתיבות המשפט ודרך ישרה, וזו תורה וזו שכרה, להוציא תעלומה לאורה. בעברי על לימודי בטור חושן משפט סימן קצ"ה נשתוממתי על הדבר.

בסימן קצ"ה ס"ג בהג"ה, והא דנקנה המקח שלא בפני הקונה היינו במתנה וכיוצא בו דוודאי ניחא ליה, אבל במקח שאפשר שאינו חפץ לקנות לא קנה ושניהם חוזרים, עכ"ל. ומקור דין זה ממהרי"ו (סימן ד'), וז"ל, אבל מכר דצריך הקונה ליתן מעות דלמא לא ניחא ליה לקנות ולהוציא מעות, אע"ג לכשיודע לו אומר ניחא ליה, מ"מ כיון שבשעת הקנין לא איתבריר לו הקנין לאו כלום הוא, ודמיה למשך עד שלא פסק לא קנה (בבא בתרא פה ע"ב) משום דלא סמכה דעתו, ה"נ לא סמכה דעתו של המוכר דאמר מי יימר דניחא ליה לקונה לקנות (בעד) [בהני] מעות, אע"ג דבבבא הכי שמעינן מן הקונה דניחא ליה, מכל מקום כבר הדרא סודרא

והקנין אינו כלום. בשלמא אי אמרינן כשיטת רש"י ניחא, דמפרש בשטר הקנאה בין ילזה ובין לא ילזה, וא"כ כיון דהלוה מחייב ומשעבד נכסיו אף בלא ילזה לו כלל הוי כמו מתנה ובמתנה בוודאי ניחא ליה וחל הקנין אף שלא בפני המלוה, אבל שיטת הר"ף דמפרש בשטר הקנאה בשטר שיש בו קנין ולא כשיטת רש"י, הדרא הקושיא הנ"ל לדוכתי. ואין לומר דמתניתין דכותבין שטר ללוה איירי כגון דידעינן בשעת הקנין דניחא ליה למלוה, כמ"ש הסמ"ע בסימן קצ"ה (ס"ק י"א) ששלחו העדים למלוה להודיעו להקנות, עיי"ש, זה אינו דמתני' קתני אעפ"י שאין מלוה עמו, ומבואר בש"ע סימן מ"ט (ס"ב) דפירושו אע"ג שאין העדים מכירין כלל המלוה מי הוא רק שהלוה אומר שפלוגי המלוה רוצה להלוות לו, וכן מוכח מן הרשב"א הביאו בית יוסף בסעיף י"ט (סי' ל"ט) במה שהקשה על הרמב"ן דא"כ איך כותבין שטר ללוה אע"ג שאין מלוה עמו הלא לזה מחייבין המלוה להלוות ע"ש, מבואר להדיא דכותבין שטר ללוה אע"ג שלא ידענו מעולם אם מלוה זה רוצה להלוות לו כלל. ולפ"ז הדרא קושיא הנ"ל למקומה איך יחול הקנין כיון שיש ספק אז שמא לא ירצה בקנין שיעבוד נכסיו ולהלוות מעותיו חוצה.

ועפ"ז ה"י שיטת רש"י נכון וברור, אבל לשיטת הר"ף הדרא הקושיא לדוכתי. ואין ליישב כי אם בשנימא דהר"ף ס"ל ג"כ כרש"י, וכמ"ש הש"ך בסי' ל"ט ס"ק ל"ט דהר"ף ס"ל כיון שיש בו קנין מקנה לו בקנין שיעבוד נכסיו היום בין ילזה או לא ילזה, וא"כ דמקנה לו בין ילזה או לא ילזה ה"ל מתנה ובמתנה בוודאי ניחא ליה לכן מהני הקנין שלא בפני המלוה.

אבל עדיין אינו מיושב כל צרכו, דהא מ"ש (הרמ"א בסימן קצ"ה שם) דבמתנה ודאי ניחא ליה וקנה, כתב הסמ"ע (שם ס"ק י"א) דקאי לאותו דיעה דס"ל דניחא ליה לזכות המתנה, והוא דעת הרא"ש, אבל הר"ף והרמב"ם פסקו לעיל בסימן קע"א סעיף י' כרשב"ג דלא ניחא ליה לזכות ב' משום שונא מתנות יחיה, וא"כ אף הכא לא קנה במתנה, וכמ"ש הסמ"ע בשם מהרי"ו, וא"כ קושיא הנ"ל איך מהני שטרי הקנאה שלא בפני הקונה, וצ"ע.

ובאמת מה שכתב הסמ"ע דהא דאמרינן דבמתנה ניחא ליה דקנה היינו לאותו דיעה בסימן קע"א דניחא ליה במתנה אבל להר"ף והרמב"ם דפסקו כרשב"ג גם הכא

אינו קונה, דבריו לקוחין מדרכי משה שכתב כן להדיא. ולולי פה קדוש הנ"ל אמרתי דאין לדמות להדדי, דדוקא בסימן קע"א דקאי התם על חצר שאין בו דין חלוקה דקיי"ל דאינו יכול לכופו לחלוק, ולהכי אם רוצה ליתן לחבירו ב' חלקים במתנה והוא לא יטול רק חלק א' כדי שיהיה לחבירו שיעור חלוקה, אין שומעין לו בזה, כי אף שהוא זכות לחבירו, מ"מ כיון שחבירו עומד לפנינו ומוחה להדיא וצווח מעיקרא שאין חפץ במתנה פשיטא שאינו יכול לכופו שיזכה במתנה, רק שלא נימא כיון דיש לו שיעור חלוקה למה לא יחלוק החצר דה"ל מדת סדום וכופין על כך, לכן אמרינן שם דיכול לטעון שונא מתנות יחיה ולא ה"ל מדת סדום כשאינו רוצה לזכות במתנה, והיינו כשעומד וצווח שאינו חפץ במתנה. אבל הכא בנדון דידן פשיטא שאם מזכה לו מתנה ע"י אחר אף בלי ידיעת המקבל דזכה לו, דזכות הוא לו לקבל מתנה. וראיה, דקיימא לן בסימן רמ"ג (סעיף י"ח) דזכין לקטן, נימא נמי דלמא כשיגדיל לא ירצה לקבל מתנה משום שונא מתנות יחיה, אלא ודאי ליתיה לדברי הסמ"ע ודרכי משה הנ"ל¹.

ועוד ראיה דבגיטין דף מ' ע"ב גרסינן, כתבתי ונתתי שדה לפלוני והוא אומר לא נתת לי, הולכין אחר דברי הנותן, דאיכא למימר זיכה לו ע"י אחר, ואין בעל חוב של הנותן גובה ממנו. וכתב הסמ"ע (סימן רמ"ה ס"ק ז') הטעם, דמיירי דהמקבל רוצה עכשיו במתנה אלא שאומר האמת שלא נתן לו, וזכה בהודאתו של הנותן ואין הנותן יכול לחזור בו, והא דאזלינן בתר דברי הנותן ולא בתר דברי המקבל משום דאיכא לומר דברי שניהם אמת שזה זיכה לו ע"י אחר ולא נודע להמקבל עד עתה, עכ"ל, הרי להדיא דאף שלא ידע כלל מ"מ קנה לו המתנה. וכן בפרק השולח (גיטין לז ע"א) גבי פרוזבול, אמרו דאין כותבין פרוזבול אלא ע"ג קרקע, ואם אין ללוה קרקע מזכהו בתוך שדהו כל שהוא. וכתב הר"ן, וז"ל, ומסתברא דמאי דאמרינן מזכהו [בשדהו] כל שהוא שאם היה שם וצווח לא מהני, שאין אדם זוכה בעל כרחו, ומיהו אם לא היה שם משמע דמהני, עכ"ל. מכל הלין נראה לכאורה דלא כדרכי משה והסמ"ע הנ"ל, דלדבריהם דזה תליא בפלוגתא בסימן קע"א הוה ספיקא דדינא, ולפי מ"ש הדברים ברורים לכ"ע ולית כאן ספיקא.

¹ עיין קצות החושן סימן קצ"ה ס"ק ב' שגם הוא השיג על דברי הסמ"ע הנ"ל, ולקמן בתשובת הקרבן נתנאל עמ' נז כתב שדברי הסמ"ע הם גליון מתלמיד טועה.

כתב בשם הט"ז דאין צריך נקיטת חפץ בשבועה זו שמשביעין אותה על להבא שתאמר אח"כ האמת, ובחושן משפט סימן פ"ד² כתב בהג"ה דאשה נשבעת על כתובתה בס"ת, והגאון מהר"צ אשכנזי זצ"ל (בהגהת הט"ז שם) השביע בתפילין, הלא בשבועה זו שמשביעין אותה על להבא א"צ נקיטת חפץ.

ועוד קשה לי על הנוסחא של הנחלת שבעה הנ"ל, שמשביעין האשה שלא תפסה צררי ואח"כ שלא אתפסה בעלה צררי, הלא עיקר השבועה היא לרוב הפוסקים שלא אתפסה בעלה צררי, אבל שלא תפסה היא צררי איננה חייבת רק מצד גלגול, כמ"ש בסימן צ"ו בחלקת מחוקק בס"ק י', והבית שמואל בסימן צ"ז (סק"א) האריך בזה. וזה ידוע כל היכי שחייב ב' שבועות חייב לישיבע על החמורה תחילה, ובפרט היכי דשניה איננה רק ע"י גלגול, כמבואר בטור חושן משפט סימן ע"ב, והבית חדש שם בסימן ס"ד האריך בזה, וא"כ עיקר שבועה מתחילה היא שלא אתפסה בעלה צררי ואח"כ שלא תפסה היא צררי. ומטעם זה קשה לי גם על נוסחה של הנחלת שבעה הנ"ל שתשבע היא

עוד אחת אמרתי לשאול, דבר הנהוג ומתרחיש בכל עידן ועידן וכן ראיתי מורין ונוהגין, להשביע האשה על כתובתה בנוסח זה הנדפס בנחלת שבעה (סימן י"ז), שלא מחלה כתובתה לא כולה ולא קצתה ושלא מכרה כתובתה כו' ושלא תפסה צררי ושלא גנבה כו' ושלא אתפיסה בעלה צררי כו'. וקשה לי טובא דבסימן צ"ו (סי"ט) מבואר דאין להשביע לאלמנה אלא חוץ לבית דין, שאינה בשם ולא בנקיטת חפץ, והאידינא דמשביעין האלמנה בבית דין מפני שמשביעים אותה שתאמר אח"כ האמת ואם תשקר אח"כ אין עונשה כ"כ מרובה, וזו הלכה פסוקה בשלחן ערוך (שם סעיף כ"א). ונוסחא הנ"ל של הנחלת שבעה היא שבועה שמשביעין אותה על לשעבר, ואינה נכונה דאין להשביעה כי אם שתאמר האמת, ואם אח"כ לא תודה ותשקר אין העונש מרובה כל כך. והבית יוסף הביא ממש נוסחא זו כאשר אכתוב לקמן ע"ש, וכתב על נוסחא זו דצריך לדקדק שלא להשביע אלא באופן שכשתצא השבועה מפיה לא תהיה לשקר, וכמ"ש בסעיף זה.

ועוד קשה דהבית שמואל בס"ק ל"ח

³ סעיף ט"ו, ושם איתא שמשביעין אותה בספר אחר ולא בספר תורה.

מתחילה שלא מחלה כתובתה או מכרה כתובתה כו', הלא חששא דשמא מכרה או מחלה הכתובה איננה חייבת ליטבע עליהם רק מצד גלגול שבועה נגעו בה, כמ"ש בסימן צ"ו בחלקת מחוקק ס"ק י"א, וא"כ מתחילה תשבע היא על שלא אתפסה בעלה צררי, ואח"כ על מכרה או מחלה כתובתה. שוב עיינתי בסוף סימן צ"ו בבית יוסף כתב וז"ל מצאתי כתב נוסח שבועת אלמנה כו' שלא גבתה כתובתה ושלא התפסה בעלה צררי בכתובתה ושלא גנבה משל בעלה ולא תפסה בכתובתה לא כולה לא קצתה כו' ושלא מכרה ושלא נתנה כו', עכ"ל, הרי להדיא כי בעל נוסחא זו כיוון לכל דברי הנ"ל, ולכן כתב שתשבע תחילה שלא אתפסה בעלה צררי שזו העיקר שבועה ואח"כ תשבע היא מצד גלגול שלא תפסה היא צררי ושלא מכרה או נתנה מכתובתה כו' וכנ"ל, אבל לנוסחא של הבעל נחלת שבעה צריך עיון טובא לכמוני.

נא אל יהיה לו לטורח דברי אלה, קמי שמיא גליא כי זה ימים כביר נדון בי רוחי אם לנסוג אחור ואם לקרוב הלום, אין הלום אלא כו'³, כי עלו במזלג עיוני דברים הרבה אשר

עמדתי בהם משתומם ומשומם, ואין פותח כו', ולא מצאתי לבי לבא מול הדרת פניו אפי רברבי ולהטריחו בדברים אשר נעלמו מנגד עיני, מהם העלמת טעם על ראשונים נ"נ, מהם דברים חדשים אשר לא עמדו עליהן והאיר ד' עיני לדרך על אדני פז כפי אשר עלתה בכח התחכמוני, כאשר המה בכתובים באוצרי ולבי, וסעיפי לזה הערוני מה לך נרדם קום קרא אל האיש הבינים, בונה עולם עושה ציצין ופרחים לתורה פרח שושן עמק עומקא של הלכה, חד חד מרפס איגון עליות ותחתיות אשר נהירין ליה שבילי דנהר דעה, דין גליא רזיא מבאר תורה לעמו כמין חומרתא דקטיפתא בכל משלח ידו הרחבה והמלאה, במקום גדולתו שם ענותנותו, יטה אוזן לדבר הנ"ל. האמנם אצלו יהיו הדברים הנ"ל בדוין וסתורין, אבל מפחיתות ערכי אצלי המה נעלמין וטמירין, לא מתבררין ומתחווירין, אף לא ברירין וצהירין. לכן יהיו נא אמרי לפניו לרצון, להשיבני דבר להעמידני על האמת, יגלה לי סטריו, להביאני את חדריו, להודיעני דבריו, והיה כי יקרב אלי דבריו הנחמדים רביד לראשי אענדנו. ואם יעלה על לבו הטהור

⁴ זבחים קב ע"א, אין הלום אלא מלכות.

לפקדני בדברי התשובה, יוכל למסור הכתב ליד מחו' הקצין ר' ליב עטלינגי, והוא ישלחנו על ידי ציר מיוחד ההולך כל שבוע ושבוע משם עד סמוך לעדקהובין לכפר ראהט. או אם ישלחנו על הבי דואר, יוכל לכתוב האדרעס שלי, העריץ זעליג לאנד ראבינור אין עדיקהובין בייא נייאשט אן דער הארט, ויגיע לנכון לידי בלי כושל. ואסיים מעין הפתיחה, נפשי בבקשתי, להוציאני ממחשכי, להאיר עיני בספיקי, לחלוק מכבודו על שפל ערך כמוני, וכל ימי חלדי יהיה חקוק

על לוח לבי. אני אני המדבר אל אלקים אשים דברתי, יהוי ארכא לשלוותי' כחמרא דיתבי על דורדייא, מן קדם מרא דארעא ודשמיא. כנפשו הרמה החסידה הזכה והטהורה, וכנפש אהובו ידידו הכותב מרחוק מול הדרת קדשו, ויוצא דרך אחוריו באמירת שים שלום מאדון העולם, הלא כה דברי יונק ועולל מארץ ציה, בן גפן פוריה הצעיר והדל בישראל.

אבי עזרי זעליג פה עדיקהובין ומצ"פ אל ק"ק ברושווייליד והמדינות יע"א

סימן יז

תשובה להרב המופלא הנ"ל

קרנו ירום למעלה, יזכה לשם ולתהילה, ה"ה וכו' מהור"ר זעליג נר"ו. מכתבו הנחמד קבלתי, גלילי זהב על עמודי כסף, נכספתי והנאני. ועתה באתי להשיב על דבריו.

וזה יצא ראשונה, מה שהקשה אדברי רמ"א בחושן משפט סימן קצ"ה סעיף ג' מדברי הרי"ף בבבא מציעא פ"ק דף י"ג דאוקמי רב אסי

בשטרי הקנאה, אין בו ריח קושיא, דהא בלא"ה צריכין לתרץ על הרי"ף קושית הרא"ש שם בסי' ל"ו. וע"כ צ"ל דע"י שנעשה השטר בקנין, העדים מפקיעין לקלא, ומסתמא ביום שנכתב נמסר, דכל שטרי לא ריעי, ע"כ העדים מפקיעין לקלא אותיום, נמצא דהלקוחות אינהו אפסידו אנפשיהו דה"ל להודהר שלא ליקח שעבודיה.

כדעת הר"י היינו דמשביע אותה בבית דין, ובבי"ד שבועה היא בשם כפרש"י (גיטין לה ע"א ד"ה חוץ לבי"ד), ועונשו מרובה, לכך הקילו קצת מעליה להשביע על להבא, משא"כ עכשיו אין משביעין בשם כדאייתא בחושן משפט סימן פ"ז סעיף י"ט. וע"פ הנחה זו, נוסחא שמצא ב"י ודברי ר"י לא פליגי, מר אמר חדא ומר אמר חדא ולא פליגי, ודלא כב"י שהשיג על נוסחה זו.

תו השיג על נחלת שבעה שמתחלה תשבע שלא מחלה ושלא מכרה, והלא שבועה זו דאתי עליה מצד גלגול, ומן הראוי להשביע על עיקר שבועה, ע"כ. מי הגיד לו שזה לאו עיקר שבועה היא, הלא הרמב"ם פרק ט"ז מהלכות אישות דין ד' מונה שבועה זו לעיקר שבועה ולא הביא שום גלגול שבועה, וזה שכתב בעל חלקת מחוקק סימן צ"ו שהיא גלגול שבועה אינו אלא לדעת הטור.

עוד השיג על הנזכר, שמן הראוי להשביעה שלא התפיס לה

ומה שהשיג על הסמ"ע, כנים דבריו וזה פשוט, אך איזה תלמיד טועה כתב זה בגליון, ואח"כ נדפס מסובב בשני חצי לבנה. ותדע, דהא כתב בגליון זה לא אשכחן במתנה אלא למ"ד דס"ל הכי, והסמ"ע בעצמו כתב שם סימן קע"א ס"ק כ"ד דחולקין בזו דווקא שהוא לטובת הנותן שרוצה בחלוקה, אבל בעלמא החולקין ג"כ ס"ל סברת הקרא שונא מתנות יחיה, א"כ מי הוא זה שאין סובר מקרא מלא. ואביא ראיה דמסתמא אמרינן דניחא ליה לקבל מתנה, וקנין מהני לכ"ע, מהא דבבא בתרא דף קמ"ט (ע"א) אי בחליפין וכו',¹ ואם נאמר דבמקבל מתנה הקנין שלא בפניו לא מהני, א"כ הדר זכה רבא בנכסי הגר. וכן משמע שם דף קנ"ו (ע"ב) במעשה במרוני. אע"כ דווקא בעומד וצווח ואמר לא ניחא לי, טענתיה טענה.

ואשר האריך למעניתו על נוסח נחלת שבעה, אין בו השגה, כי נוסחא להשביע על העבר מצא בבית יוסף, אך מה שפסק הב"י ובש"ע

¹ פי', דאייתא התם שרב מרי הוה בי רב ולא היה בפני איסור גיורא, וכדכתב בנימוקי יוסף ד"ה אי אגב קרקע, לגבי הא דלא קנה איסור קרקע, שרב מרי בי רב הוה ואיסור לאו גברא רבה הוא (ודלא כשיטה מקובצת בשם רבינו יהונתן שכתב שהלך ואמר לאביו). אך עדיין יל"ע דמהא דאמר רבא אי במעמד שלשתן וכו', משמע שהיה יכול לקרוא לו, וא"כ גם בחליפין היה יכול לקרוא לו. ואולי י"ל שקנין מעמד שלשתן היה יכול לעשות ע"י שליח, או כדרך שנתבאר בב"ח סימן קכ"ו ס"ק כח.

תורה, בפרט מנהג שנקבע ע"י גדולי ישראל, ומעולם נהיגן כך כל הרבנים וגדולי ישראל. על כל זה היתה דבריו בעסק זה לנחת, שנתעורר בזה מה שלא הרגיש א' מאחרונים, וכגון זה צריך לפנים. וידקדק היטב בדברי כי מאהבת הקיצור אני, וסמכתי על המבין, לולי זאת היה ספרי על הרא"ש כפלי כפלים לתושיה, ולעולם ישנה דרך קצרה, וה' יאריך ימינו.

אגב ארחיה אזכיר במה שכתב ש"ך שם (סימן קע"א) ס"ק ט', מה שהוכיח מדברי תוס' פרק איזה נשך², שגה ברואה דף ס"ט ע"ב שם ומשנה ערוכה היא, וכבר חרות הוא בספרי בכללי הרא"ש³.

הבעל צררי ואח"כ שלא התפיסה בעצמה, שזה גלגול שבועה. אני אומר כל זה אינו אלא באשה שעוסקת בפלכה ובעיסתה אבל באשה הנושאת ונותנת בתוך הבית הבעל בעצמו יוכל להשביע אותה בטענת ברי לכ"ע, וכל מה שאביהם יכול לטעון אנן טענינן בשביל היתומים, ורוב נשים דידן נושאות ונותנות. אח"כ מצאתי סברא זו בבית שמואל סימן צ"ז. נמצא מזה שכולם עיקרי שבועה הן ולא מצד גלגול, וע"פ הנחה זו זה סדר הנכון בנוסח הנחלת שבעה, כי חששות הללו מחלה ומכרה והתפסת צררי בעצמה זה בזמן הקודם בחיי בעלה, אמנם שהתפיס לה צררי חששא זאת מאוחר היא סמוך למיתה. ע"כ אין לחדש נוסחה אחרת, ומנהג של ישראל

² בבא מציעא סט ע"א ד"ה אלא, והוכיח משם הש"ך שהכלל שכל מקום ששנה רבן שמעון בן גמליאל במשנתנו הלכה כמותו, זה לא רק במשנה אלא גם בכרייתא.

³ אות י"ב (נדפס בש"ס ווילנא לפני הרא"ש למסכת שבת), ושם נמצא רק לענין הא דכתב הש"ך שהרי"ף פוסק הלכתא כרשב"ג היכא דמסתבר טעמיה, אך לא נמצא שם אם הלכה כרשב"ג גם בכרייתא או רק במשנה. ועיי' עוד קרבן נתנאל גיטין פ"ד סימן כ"א אות ה'.

סימן יח

חזר השואל וחיזק דבריו ועוד קושיא על אבן העזר סימן פ"ו שסותר לחושן משפט סימן צ"ט

משתוקק לשתות בצמא את דבריו עם רוב צמאוני לא מיותבא דעתאי עדיין לקוצר השגתי, אם אמרתי שלא להטריח את הצדיק בקרית הרבה דברים, אך אמנם ראיתי ענותנותו הגדולה מקדם אמרתי בי יטה שנית אוזן שומעת לדברי ויורני דרך ישרה ומד' יהיה שכרו.

א. מה שרצה לתרץ על קושייתי על הרי"ף, וז"ל, אין בו ריח קושיא דבלא"ה צריכין לתרץ קושית הרא"ש על הרי"ף, וע"כ צ"ל דס"ל דע"י שנעשה השטר בקנין, העדים מפקיעין לקלא, עכ"ל. הן אמת שיש לתרץ הרי"ף על פי ב' סברות שכתב הרא"ש גופא, דבלי קנין אין דעתו לשעבד נכסיו מיד עד שיבא המעות לידו, או דאף שדעתו לשעבד נכסיו מיד מ"מ אין העדים מוציאין קול אא"כ נעשה בקנין אז העדים מפקיע לקלא. אך לשון האלפסי מורה כפירוש ראשון הנ"ל, דזה לשון הרי"ף, בשטרי הקנאה פ"י שטר שיש בו קנין שמשעה שקנו מידו של לזה שיש בידו למלוה כך שיעבד ליה

ב"ה יום א' כ"ג שבט תקט"ז לפ"ק עדקהובין.

טוביינא דחכימי, מרגניתא דלית בה טימי, תמים דעים אף נעים במעשיו, כמעשה לבנת הספיר וכעצם השמים מספרים כבודו בגדולים יושבי אהלים הרב הגאון הגדול בענקים החכם השלם החריף והבקי פטיש החזק גדול שמו בישראל נשא ורב ורם נר ישראל עמוד הימיני כש"ת מפארים כמהור"ר נתנאל נר"ו יזרח לעד וקרוסולו לא ימעד.

גי"ה מן י' שבט העבר הגיע לידי בשבוע העברה ביום ג' ח"י העבר, ראיתי ויאורו עיני מדברי דודים חכו ממתקים וכולו מחמדים, על אדני פז השכל כראי חזקים ומוצקים, שבעתיים מזוקקים, חסדאי הוא וחסדאין מיליו, ובשפתיו חן הוצק, דולה מים מבארות עמוקים, משקה מתורתו לקרובים ורחוקים, שתיתי ורויתי בדשן נפשי מדבריו הנעימים, המיוסדים על דבר אמת וענוה צדק. ואני בעניי להיותי

כתובה, וז"ל, אך מה שפסק הב"י ובש"ע כדעת הר"י היינו דמשיבין אותה בבי"ד, ובבי"ד שבועה היא בשם משא"כ עכשיו אין משיבין בשם, ע"כ עבור הך קולא משיבין אותה על העבר, עכ"ל, ועפ"ז העלה בשכלו הזך דהנוסחא שמצא ב"י שריר וקים וא"צ להגיה על נוסח זו ולא כבית יוסף שהגיה עליו. דבריו נכונים ואמיתיים דיש לקיים הנוסחא בזה, אך שורש קושייתי היתה מתחילה על מה שמשיבין אותה בנקיטת חפץ כפי עדות רמ"א בסי' פ"ז בחו"מ, הלא אמרו במשנה (גיטין לד ע"ב) התקינו שתהא נודרת ליתומים, ופירש רש"י דשבועת הדיינים הוא בשם ובנקיטת חפץ וענשו מרובה ע"כ התקינו שתהא נודרת בבי"ד או תשבע חוץ לבי"ד דבלי שם ובלי נקיטת חפץ, הרי דעקרו גם השבועה בנקיטת חפץ אע"ג דכבר עקרו שלא תשבע בשם. וכן מוכח מלשון הרשב"א¹ דעיקר הקפידא היה גם על נקיטת חפץ לחודיה, הביאו הב"י ריש סימן צ"ו, וז"ל הרשב"א, ומה ששאלת איזו נוסח שבועת אלמנה כו', ושבועה בנקיטת חפץ בבי"ד ליכא באלמנה שהרי שנינו בפרק השולח נמנעו

למלוה נפשיה וכדין טרף, אבל שטר שאין בו קנין דלא שיעבד ליה נפשיה עדיין אין כותבין ללוה כו', עכ"ל, וכ"כ בחידושי מהר"ם שיף ז"ל דדעת הר"י ז"ל דוודאי עדים החתומים מפקיעין לקלא רק דאין דעת המלוה לשעבד לו נכסיו מהיום רק ע"י קנין מקנה לו נכסיו מעכשיו אף אם ילוה לו לאחר זמן מרובה, וכדדייק לשון הר"י ז"ל שמשעה שקנו כו' שיעבד ליה למלוה נפשיה אבל שאין בו קנין דלא שיעבד ליה נפשיה כו', ועל זה היה סובב והולך קושייתי מסימן קצ"ה. עכ"פ צהבו פני מגיל כי ראיתי שנענע לי ראשו הטהור בהשגותי על הסמ"ע כי כנים דברי.

ב. ומ"ש רום ה"מ כי איזה תלמיד טועה כתב זה בגליון ואח"כ נדפס מסובב בשני חצי לבנה כו', אך מקור הדברים הן מדרכי משה שכתב כן, וז"ל דרכי משה, ואפשר דגם במתנה לא קנה דדלמא לא ניחא ליה במתנה משום שונא מתנות יחיה ולכן אין לחלק בין מתנה למכר ולא קנה בשניהם אא"כ ידיעין דניחא ליה לקונה, עכ"ל.

ג. ומה שתירץ על נוסח השבעת

¹ בתשובות המיוחסות להרמב"ן סימן מ"ח.